

1 УНТ

УНТ (фольклор – англ. Folk, Lore – народ; знання, мудрість) Виконавці: лірники, кобзарі, бандуристи			
Ознаки:			
1. Усність творення й побутування	6. Поєднання слова з елементами інших мистецтв		
2. Традиційність	7. Безпосередність контакту виконавця зі слухачем		
3. Варіантність	8. Імпровізація		
4. Анонімність	9. Постійні форми		
5. Колективність	10. Мігруючі блоки		
Роди (види)			
ЕПОС	ЛІРИКА	ДРАМА	
<i>зображальний</i>	<i>виражальний</i>	<i>зображальний</i>	
- розкриває об'єктивну картину навколишньої дійсності; - зображення людини у взаємодії з іншими людьми, подіями, явищами; - у його основі лежить подія; - певний випадок або цілу історію життя героя чи героїв; - форма – найчастіше прозова	- зображення людини через відтворення її думок, почуттів, переживань ; - форма – найчастіше віршова	- зображення людини в дії, в конфлікті, в розмові; - розписано ролі; - сюжет розгортається через поєднання словесних, музичних і сценічних засобів; - форма – найчастіше прозова	
Жанри: Міфи Казки Перекази	Легенди Байки Анекдоти Усмійки	Жанри: Пісні	Жанри: Обряди (весілля) Народні п'єси (вертеп) Ігри
ЛІРО-ЕПІЧНІ ТВОРИ			
Ознаки:			
1. Розгорнутий сюжет		3. Розкриття внутрішнього стану героїв	
2. Ліричні + епічні засоби		4. Епічні образи + образ ліричного героя	
		5. Переважно віршова мова	
Жанри:			
Балади Думи		Історичні пісні Пісні-хроніки	
ПІСНІ			
Обрядові		Побутові	
Календарно-обрядові	Родинно-обрядові	Родинно-побутові	Соціально-побутові
1. Колядки (Різдво) - <i>величання господарям і членам їхньої родини з побажанням сімейного щастя, щедрого врожаю та достатку</i> ; - «отаман», «скарбник» і «міхонша»; - <i>водіння кози</i>	Колискові Весільні Голосіння	Про кохання Про родинне життя Жартівливі	Козацькі Чумацькі Кріпацькі Рекрутські та солдатські Бурлацькі Наймитські та заробітчанські
2. Щедрівки (напередодні Нового року) - « <i>щедрий вечір, добрий вечір...</i> »			
3. Засівальні (вранці першого дня Нового року) - <i>побажання добробуту на цілий рік</i>			
4. Веснянки (прихід весни)			
5. Русальні (обряд русалій, русальний тиждень – перед святом Трійці, три остан. дні цього тижня + три перші дні наступного – зелені свята) - <i>здобуття прихильності надприродних істот</i>			
6. Купальські (свято Івана Купала – у ніч з 23 на 24 червня за старим стилем, з 6 на 7 за суч. календарем) - Купало й Марена (опудала, яких знищували)			
7. Жнивварські: <i>заяжинкові, жнивні, обжинкові.</i>			
БАЛАДА			
Визначення	Особливості	Тематика	Приклади
- ліро-епічний твір фантастичного, історико-героїчного або соціально-побутового характеру з драматичним сюжетом	- віршований ліро-епічний твір; - зосередження уваги на моральних проблемах; - в основі – 1 незвичайна подія; - напружений сюжет; - дійові особи – прості, звичайні люди; - фантастичність; - трагічна, часто несподівана розв'язка; - невеликий обсяг	1. Міфологічні (антропоморфічні) та пов'язані з легендами балади 2. Сімейно-побутові 3. Історичні 4. Соціально-побутові	«Що се в полі забіліло» «Ой чие ж то жито, чий ж то покоси» «Ой був в Січі старий козак» «Бондарівна»

Балада «Бондарівна»

Розповідається про горду дівчину *Бондарівну*, яка не прийняла залицяння пана *Каньовського* й різко йому відмовила, за порадою людей вона втікає додому, її схопили жандарми (жовніри) й привели до пана. Той наказав вибирати: чи з ним жити, чи в сирій землі гнити. Дівчина вибирає смерть, і пан зі злості вбиває її з лука, а потім справляє пишний похорон, скликаючи всю шляхетську знать. А батькові, старому Бондареві, дав грошей "за хорошу дочку". У творі висловлюється захоплення гордою дівчиною, яка не захотіла з нелюбом жити, не здалася, і осуд жорстокого пана-вбивці. Балада побудована на діалогах, із використанням повторів, звертань, окличних речень, порівнянь та епітетів.

ІСТОРИЧНА ПІСНЯ (поняття ввів Микола Гоголь)			
Визначення	Особливості	Тематика	Приклади
- народний ліро-епічний твір, присвячений певній історичній події чи відомій історичній постаті	- усі рядки рівноскладові; - чіткий поділ на строфи, - епічність з усіма її рисами: - фабульність (опис подій); - наявність сюжету, - оповідний характер; - можливий творчий домисел; - стисла розповідь; - невеликий обсяг	• про боротьбу з турецько-татарськими нападниками; • про визвольну боротьбу українського народу під проводом Б. Хмельницького; • про стихійні селянські повстання та їх героїв. За хронологією: 1. Пісні доби козаччини 2. (15 — I пол. 17 ст.). 3. Пісні доби Коліївщини та Гайдамаччини (II пол. 17—18 ст.). 3. Пісні селянських повстань I пол. 19 ст. 4. Національно-визвольних рухів I пол. 20 ст.	«Пісня про Байду» (Байда — Князь Дмитро Вишневецький); «Ой Морозе Морозенку, ти славний козаче...»; «За Сибіром сонце сходить» (про Устима Кармалюка); «Зажурилась Україна» (боротьба українців з турецько-татарськими нападниками)

Історична пісня «Чи не той то хміль...»

В основі пісні – одна з найвизначніших подій Національно-визвольної війни *під проводом Б. Хмельницького* — перша збройна перемога козаків над поляками *під Жовтими Водами* в травні **1648 р.** Ця пісня виконувала важливу роль у тодішній Україні — плекала в народі *повагу до свого ватажка* Б. Хмельницького. За допомогою діалогу створюється відчуття безпосередньої близькості до ватажка. Твір рясніє традиційними для фольклорних творів тавтологією, паралелізмами, порівняннями й постійними епітетами.

Побудовано пісню на прийомі паралелізму з використанням легенди про походження прізвища Хмельницького.

Тема: визвольна війна українського народу 1648—1654 років. Воз'єднання України з Росією.

Ідея: уславлення Б. Хмельницького — народного ватажка, талановитого полководця, мудрого державного діяча.

Основна думка: народ шанує і поважає своїх захисників і тому прославляє їх у піснях.

Композиція: *експозиція:* розповідь про Б. Хмельницького, порівняння його з хмелем; *зав'язка:* застереження гетьману — перед битвою з ляхами не пити Золотої Води; *кульмінація:* перемога над ворогом; *розв'язка:* «Утікали вражі ляхи...».

Історична пісня «Ой Морозе, Морозенку»

Пісня «Ой Морозе, Морозенку» розповідає про один із боїв, під час якого татари розбили козацький загін і полонили, а потім скарали його ватажка.

Прототипом Морозенка вважають сподвижника Б. Хмельницького Станіслава Мрозовицького, що загинув у 1649 р. при облозі Збаражя, або осавула (виборна службова особа, яка відала озброєнням, постачанням і військовою підготовкою козаків) Кропивнянського полку Нестора Морозенка.

У пісні вжитий оригінальний прийом заперечного порівняння:

То не грім в степу грохоче,
То не хмара світ закрила, —
То татар велика сипа
Козаченьків обступила.

Є багато й інших характерних для народної пісні художніх засобів — звертання, повтори, зменшувально-пестливі слова, епітети та інверсія, окличні речення.

Тема: оспівування боротьби козаків під керівництвом Морозенка з татарами.

Ідея: возвеличення мудрості, мужності козацького ватажка; засудження жорстокості, підступності татарських поневолювачів.

Основна думка: нічого не боятися козаки, заради щасливого життя народу вони ладні пожертвувати власним життям; народ, що б'ється за свою незалежність, неодмінно переможе.

Композиція: має *обрамлення* — починається і закінчується уславленням мужності козацького ватажка Морозенка; *експозиція:* похід козаків на татар під керівництвом Морозенка; *зав'язка:* бій з ворогом; *кульмінація:* полон і катування героя; *розв'язка:* сум матінки-України з приводу смерті свого сина.

ДУМА			
Визначення	Особливості	Тематика	Приклади
- народний ліро-епічний твір героїчного та соціально-побутового змісту	- виконується речитативом (протяжне проказування) під акомпанемент кобзи, бандури або ліри; - складала учасники й очевидці подій; - великий обсяг; - докладність оповіді; - стала композиція: зачин = заспів = заплачка (повідомлення про місце дії, героїв твору), основна частина (розвиток дії, трикратність елементів сюжету, кульмінація), кінцівка (розв'язка, уславлення Запорізької Січі й козацтва, молитва до Бога – славослов'я); - рядки римуються довільно й мають різну кількість складів	- про героїчну боротьбу українського народу проти турецько-татарських нападників та про турецьку неволю; - про героїчну боротьбу українського народу проти польсько-шляхетського поневолення; - думи про соціальну боротьбу трудящих; - соціально-побутові думи	«Маруся Богуславка», «Самійло Кішка», «Козак Голота», «Хмельницький і Барабаш», «Удова й три сини»

Дума «Маруся Богуславка»

Історична основа: боротьба козаків з турецько-татарськими завойовниками.

Тема: зображення важкої долі козаків-невільників та спроби їх визволити через 30 років полону колишньою бранкою Марусею Богуславою.

Ідея: уславлення волелюбності та гордості козаків, засудження негативного ставлення до них.

Структура: заспів («заплачка»), основна розповідь, кінцівка («славословіє»)

Подібно до Роксолани Лісовської, Марусю захопили турки і додали до гарему турецького султана. Знаменита козацька дума цього періоду повідає історію, як Маруся піднімається до такого рівня, що її турецький власник залишає її з ключами від його замку (і темниці). Вона використовує можливість звільнити групу українських козаків, які перебували в полоні протягом 30 років. Дивно, вона не тікає з ними але залишається зі своїм гаремом, оскільки це стало єдиним способом життя, до якого вона звикла. Маруся символізує тих, хто залишає Україну, але все ще має сильне поєднання із землею свого походження.

Маруся Чурай (1625—1653) = Маруся Чурайівна

Напівлегендарна українська народна співачка і поетеса часів Хмельниччини що, за переказами, жила в Полтаві. Їй приписують авторство низки пісень: «Ой, не ходи, Грицю», «Котилися вози з гори», «Засвіт встали козаченьки» та інші.

«За світ встали козаченьки» («Засвітали козаченьки»)

Українська народна пісня, авторство якої приписують напівлегендарній піснярці з Полтави Марусі Чурай. У ній говориться про те, що козак, вірний своєму обов'язку, вирушає в дорогу — захищати рідну землю. Він змушений покинути матір, кохану дівчину. І просить свою неньку, коли з ним щось трапиться, прийняти його дівчину Марусю як за свою дитину. Пісня побудована у формі діалогу. Є традиційні для народної пісні звертання, зменшувально-пестливі слова, постійні епітети.

Тема: зображення походу козаченьків, розлучення хлопця з матінкою і коханою.

Ідея: звернення сина до матері, щоб вона прийняла його кохану як свою дитину.

Основна думка: для кожної родини є хвилюючим моментом, коли її сини, чоловіки вирушають у військовий похід.

Жанр: літературна козацька пісня.

«Віють вітри, віють буйні»

(Цю пісню згодом використав І. Котляревський у п'єсі «Наталка Полтавка»)

Передає почуття самотньої дівчини, яка страждає в розлуці з «милим чорнобривим». Для неї це — «люте горе», вона себе порівнює з билинкою в полі, що росте на піску, без роси, на спеці. Починається твір поетичним паралелізмом (дерева гнутья — сльози не ллються) і закінчується риторичними питальними та окличними реченнями. Має струнку організацію, дуже мелодійний, і донині користується популярністю.

Тема: відтворення страждань дівчини за своїм милим.

Ідея: возвеличення широго почуття кохання.

Основна думка: «Хто щасливий був часочок, про смерть не забуде».

Жанр: літературна родинно-побутова пісня про кохання.

СЛОВНИЧОК

АНАФОРА (від гр. anaphora — винесення нагору, вверх) — єдинопочаток, фігура поетичної мови, коли на початку речень або рядків повторюються однакові слова чи синтаксичні конструкції, а також речення на початку строф.

Кожна пtiця має свій голос,
кожна поле має свій колос,
кожна справа — свої почини,
кожна казка — свої причини.

(Л. Костенко)

РЕФРЕН (від фр. refrain — приспів) – повторення групи слів, рядка або кількох віршових рядків у строфах.

(...) *А втім, мені легко-легко,*
бо знаю: вернулись птахи —
трава забуває вгору:
а втім, мені легко-легко,
бо знаю: вернулись птахи —
научать літати листя;
а втім, мені легко-легко,
бо знаю: вернулись птахи —
повіє весняний вітер;
а втім, мені легко-легко,
бо знаю: вернулись птахи —
у гніздах пташата будуть...

ЕПІТЕТ — образне означення, влучна характеристика особи, предмета або явища, яка підкреслює їх суттєву ознаку, дає ідейно-емоційну оцінку: *сонце золоте; ясні зорі; тихі води*.

Як епітет переважно вживаються прикметники (Д. Чередниченко: «Покличу тебе / До зеленого шлюбу»), переводячи свої другорядні лексичні значення на основні, чим вони різняться від звичайних означень («зелений листок»). Крім оригінальних епітетів, винайдених автором (Олег Ольжич: «скам'янілі дні»), у художніх творах з'являються і *постійні епітети* або літературного походження (Я. Щоголів «сонце золоте»), або фольклорного («ясні зорі, тихі води»).

У ролі епітета можуть бути й інші частини мови, зокрема іменник (Ю. Липа «...світ — жіночість незрівнянна»), зумовлюючи процес метафоризації епітета.

Епітети постійні — епітети, які у фольклорних творах, а іноді в інших, часто вживаються з тими самими словами: *козак — молоденький, кінь — вороненький, зброя — ясна, шлях — битий*.

ПЕРСОНІФІКАЦІЯ (різновид метафори й уособлення, від лат. persona – особа і facio – роблю) – надання предметам, явищам природи і тваринам *властивостей людини*. Часто вживається в казках, байках, легендах.

Плачуть голі дерева, *плачуть* солом'яні стріхи... (М. Коцюбинський).

Плакала осінь, *плачуть* в полі тополі, *шепотіли* лани (А. Панів).

Уособлення (різновид метафори) – неживому предмету надаються властивості живої істоти.

Верба *слуха* соловейка,

Дивиться в криницю.

(Т. Шевченко)

Вже червоніють помідори,

І ходять осінь по траві.

(М. Рильський)

ГІПЕРБОЛА (від гр. hyperbolu — перебільшення) — надмірне перебільшення тих чи інших властивостей зображуваних людей, предметів і явищ. Г. сприяє глибокому й виразному розкриттю суттєвого й типового. Часто вживається в народній поезії для характеристики героїчних подій, билинних богатирів, негативних героїв. Використовується і як засіб гумору. У Остапа Вишні рибалка говорить: «Сома мені доводилося бачити *такого завбільшки, як комбайн, тільки трохи довшого*».

Приклади:

море сліз;

повільний як черепаха;

швидкий як блискавка, блискавичний;

численний як пісок на березі моря;

ми не бачилися вже сто років.

СИМВОЛ (з гр. – знак) — умовне позначення якого-небудь предмета, поняття або явища; художній образ, що умовно відтворює усталену думку, ідею, почуття. В українських піснях наявні традиційні уснопоетичні народні символи: *сонце, місяць, зіроньки, човен, терен, верба, весна*.

Символ — традиційне, усталене, постійне уподібнення: *червона калина — дівчина, дуб зелений — хлопець, чайка — удова* та ін.

Рослинні символи: калина, верба, дуб, тополя, вишня, барвінок, чорнобривці. Вони здавна уособлюють красу нашої України, духовну міць народу, засвідчують любов до рідної землі.

Калина — символ життя, крові, вогню. Калина часто відіграє роль світового дерева, на вершечку якого птахи їдять ягоди і приносять людям вісті, іноді з потойбіччя. Та й саме дерево пов'язує світ мертвих зі світом живих.

Калина символізує материнство: кущ — сама мати; цвіт, ягідки — діти. Це також уособлення дому, батьків, усього рідного. Калина — український символ позачасового єднання народу: живих з тими, що відійшли в потойбіччя, і тими, хто ще чекає на своє народження. Калина уособлює й саму Україну. Як символ Батьківщини, вона «проросла» в гімнові січових стрільців:

Ой у лузі червона калина похилилася.
Чогось наша славна Україна зажурилася.
А ми тую червону калину підіймемо.
А ми нашу славу Україну розвеселимо!

Вишня — символ світового дерева, життя; символ України, рідної землі; матері; дівчини-нареченої. У давнину вишня була одним із священних дерев далекої Японії та Китаю. Для праукраїнців вишня — світове дерево життя. У свідомості українців і нині вишня — це рідна домівка: «Садок вишневий коло хати» (Т. Г. Шевченко).

О, вишня — Матінко Всевишня -
Весь білий світ — то вишні цвіт.
Правічне дерево Вкраїни -
Її безсмертя в плині літ.

(О. Попапенко)

Тваринні символи: тур, кінь; птахи: зозуля, лелека, журавель, ластівка, соловейко.

Вінок — символ життя, долі, життєвої сили; символ дівочтва. Вінок є також символом довершеності:

А в цьому домочку, як у віночку
Тут господар — багатства володар,
Тут господиня — червона калина,
Тут дівочки як квіточки,
Тут синочки, як колосочки!

Рушник. Смуга полотна сама по собі має насичене символічне значення — дороги, долі, захисту. А коли ця смуга ще й має на собі виткані чи вишиті знаки-обереги — захисна сила її, відповідно, посилюється. У всій Україні рушником накривали хліб на столі. Коли син вирушав у далеку дорогу, мати дарувала йому рушник. Хлібом-сіллю на рушнику і досі зустрічають гостей. В українській хаті рушники вивішують над іконами і над портретами родичів. Рушник використовується в багатьох обрядах, насамперед тих, що пов'язані зі шлюбом і провадами в потойбіччя.

Писанка — символ Сонця; життя, його безсмертя; любові і краси; весняного відродження; добра, щастя, радості. Кожен орнаментальний мотив має певне сакральне значення. З них на писанці складається мальована молитва про злагоду і мир поміж людьми. У християнській культурі українців писанка стала символом воскресіння. В народі кажуть: «У світі доти існуватиме любов, доки люди писатимуть писанки».

Вишиванка — символ здоров'я, краси, щасливої долі, родової пам'яті, порядності, чесності, любові, святковості; оберіг.

Волосся — символ богині неба, землі; багатства; розвитку духовних сил; енергії, вогню, плодючості, здоров'я; символ скорботи, трауру; обстрижене волосся — символ покритки (стриги), втраченого дівочтва, цнотливості; «народження-смерті»; вічної пам'яті; оберіг.

ТЕКСТИ

Ой Морозе, Морозенку

Ой Морозе, Морозенку,
Ти славний козаче,
За тобою, Морозенку,
Вся Україна плаче.
Не так тая Україна,
Як та стара мати,
Заплакала Морозиха,
Та стоячи біля хати.
Ой з-за гори та з-за кручі
Буйне військо виступає.
Попереду Морозенко
Сивим конем виграває.

То не грім в степу грохоче.
То не хмара світ закрила, —
То татар велика сила
Козаченьків обступила.
Бились наші козаченьки
До ночі глухої, —
Полягло наших чимало,
А татар утрос.
Не вернувся Морозенко,
Голова завзята.
Замучили молодого
Татари прокляті.
Вони його не стріляли
І на часті не рубали,

Тільки з нього, молодого,
Живцем серце виривали.
Поставили Морозенка
На Савур-могили.
«Дивись тепер, Морозенку,
Та на свою Україну!»
Вся ти еси, Україно,
Славою покрита,
Тяжким горем, та сльозами.
Та кров'ю полита!
І поки над білим світом
Світить сонце буде, —
Твої думи, твої пісні
Не забудуть люди.

Чи не той то хміль

Чи не той то хміль,
Що коло тичин в'ється?
Ой той то Хмельницький,
Що з ляхами б'ється.
Чи не той то хміль,
Що по пиві грає?..
Ой той то Хмельницький,
Що ляхів рубає.
Чи не той то хміль,
Що у пиві кисне?
Ой той то Хмельницький,
Що ляхеньків тисне.
Гей, поїхав Хмельницький
К Золотому Броду, —
Гей, не один лях лежить

Головою в воду.
«Не пий, Хмельницький, дуже
Золотої Води, —
Їде ляхів сорок тисяч
Хорошої вроди».
«А я ляхів не боюся
І гадки не маю —
За собою великую
Потугу я знаю,
Ще й орду татарськую
За собою веду, —
А все того, вражі ляхи,
На вашу біду».
Ой втікали вражі ляхи —
Погубили шуби...
Гей, не один лях лежить
Вищеривши зуби!

Становили собі ляхи
Дубовії хати, —
Ой прийдеться вже ляхенькам
В Польщу утікати.
Утікали вражі ляхи,
Де які повки, —
Їли ляхів собаки
І сірії вовки.
Гей, там поле,
А на полі цвіти —
Не по однім ляшку
Заплакали діти.
Гей, там річка,
Через річку глища —
Не по однім ляшку
Зосталась вдовиця...

За світ встали козаченьки (пісня Марусі Чурай)

За світ встали козаченьки
В похід з полуночі,
Заплакала Марусенька
Свої ясні очі.

Не плач, не плач, Марусенько,
Не плач, не журися
Та за свого миленького
Богу помолися.

Стоїть місяць над горою.
Та сонця немає,
Мати сина в доріженьку

Слізно проводжає.

— Прощай, милий мій синочку,
Та не забувайся,
Чрез чотири неділеньки
Додому вертайся!

— Ой рад би я, матусенько,
Скоріше вернутись,
Та щось кінь мій вороненький
В воротях спіткнувся.

Ой Бог знає, коли вернусь,
У яку годину.
Прийми ж мою Марусеньку
Як рідну дитину.

Прийми ж її, матусенько,
Бо все в Божій волі.
Бо хто знає, чи жив вернусь.
Чи ляжу у полі!

— Яка ж би то, мій синочку,
Година настала.
Щоб чужая дитиночка
За рідную стала?

Засвіт встали козаченьки
В похід з полуночі,
Заплакала Марусенька
Свої ясні очі...

Віють вітри, віють буйні

Віють вітри, віють буйні,
Аж дерева гнуться,
Ой як болить моє серце,
А сльзи не ллються.

Трачу літа в лютім горі
І кінця не бачу.
Тільки тоді і полегша,
Як нишком поплачу.

Не поправлять сльози щастя,
Серцю легше буде,
Хто щасливим був часочок,
По смерті не забуде...

Дума про Марусю Богуславку

Що на Чорному морі,
На камені біленькому,
Там стояла темниця кам'яная.
Що у тій-то темниці пробувало
сімсот козаків,
Бідних невольників.
То вони тридцять літ у неволі
пробувають,
Божого світу, сонця праведного у
вічі собі не видають.
То до їх дівка-бранка,
Маруся, попівна Богуславка,
Приходжає,
Словами промовляє:
«Гей, козаки,
Ви, бідні невольники!
Угадайте, що в нашій землі
християнській за день тепера?»
Що тоді бідні невольники
зачували,
Дівку-бранку,
Марусю, попівну Богуславку,
По річах познавали,
Словами промовляли:
«Гей, дівко-бранко,
Марусю, попівно Богуславко!
Почім ми можемо знати,
Що в нашій землі християнській
за день тепера?
Що тридцять літ у неволі
пробуваєм,
Божого світу, сонця праведного у
вічі собі не видаєм,
То ми не можемо знати,
Що в нашій землі християнській
за день тепера».
Тоді дівка-бранка,
Маруся, попівна Богуславка,
Тее зачуває,
До козаків словами промовляє:
«Ой, козаки,

Єсть же люди, що і моїй
Завидують долі,
Чи щаслива та билінка,
Що росте на полі?

Що на полі, що на пісках,
Без роси, на сонці?
Тяжко жити без милого
І в своїй сторонці!

Де ти, милий, чорнобривий?
Де ти? Озовися!
Як я, бідна, тут горюю,

Ви, бідні невольники!
Що сьогодні у нашій землі
християнській Великодня
субота,
А завтра святий празник,
роковий день Великдень».
То тоді ті козаки тее зачували,
Білим лицем до сирої землі
припадали,
Дівку бранку,
Марусю, попівну Богуславку,
Кляли-проклинали:
«Та бодай ти, дівко-бранко,
Марусю, попівно Богуславко,
Щастя й долі собі не мала,
Як ти нам святий празник,
роковий день Великдень
сказала!»
То тоді дівка-бранка,
Маруся, попівна Богуславка,
Тее зачувала.
Словами промовляла:
«Ой, козаки,
Ви, бідні невольники
Та не лайте мене, не
проклинайте,
Бо як буде наш пан турецький до
мечеті від'їжджати,
То буде мені, дівці-бранці,
Марусі, попівні Богуславці,
На руки ключі віддавати;
То буду я до темниці
приходжати,
Темницю відмикати,
Вас всіх, бідних невольників, на
волю випускати».
То на святий празник, роковий
день великдень,
Став пан турецький до мечеті
від'їжджати,
Став дівці-бранці,
Марусі, попівні Богуславці,

Прийди подивися.

Полетіла б я до тебе,
Та крилець не маю,
Щоб побачив, як без тебе
З горя висихаю.

До кого я пригорнуся,
І хто приголубить,
Коли тепер того нема,
Який мене любить?

На руки ключі віддавати.
Тоді дівка-бранка,
Маруся, попівна Богуславка,
Добре дбає,—
До темниці приходжає,
Темницю відмикає,
Всіх козаків,
Бідних невольників,
На волю випускає
І словами промовляє: «Ой,
козаки,
Ви, бідні невольники!
Кажу я вам, добре дбайте,
В городи християнські утікайте,
Тільки, прошу я вас, одного
города Богуслава не минайте,
Моєму батьку й матері знати
давайте:
Та нехай мій батько добре дбає,
Грунтів, великих маєтків нехай
не збуває,
Великих скарбів не збирає,
Та нехай мене, дівки-бранки,
Марусі, попівни Богуславки,
З неволі не викупає,
Бо вже я потурчилась,
побусурменилась
Для роскоші турецької,
Для лакомства нещасного!»
Ой визволи, може, нас, всіх
бідних невольників
З тяжкої неволі,
З віри бусурменської,
На ясні зорі,
На тихі води,
У край веселий,
У мир хрещений!
Вислухай, боже, у просьбах
щирих,
У нещасних молитвах
Нас, бідних невольників!

БАЛАДА «Бондарівна»

У містечку Богуславку
Каньовського пана
Там гуляла Бондарівна, як
пишная пава.
У містечку Богуславку сидить
дівок купка,
Межи ними Бондарівна, як сива
голубка.
Прийшов до них пан
Каньовський
та й шапочку ізняв,
Обійняв він Бондарівну та й
поцілував.
«Ой не годен пан Каньовський
мене цілувати,
Тільки годен пан Каньовський
мене роззувати!»
Ой шепнули люди добрі
Бондарівні тихо:
«Тікай, тікай. Бондарівно, буде
тобі лихо!»
Ой тікала Бондарівна з високого
мосту;

Сама ж вона хорошая, хорошого
зросту.
Ой тікала Бондарівна помежи
горами,
А за нею два жовніри з голими
шаблями.
Ой повели Бондарівну помежи
крамниці, —
Прицілився пан Каньовський з
срібної рушніці:
«Ой чи хочеш. Бондарівно, ізо
мною жити,
А чи волиш. Бондарівно, в сирій
землі гнити?»
«Ой волю ж я, пан Каньовський,
в сирій землі гнити.
Ніж з тобою поневолі на цім світі
жити!»
Ой як тільки Бондарівна та цеє
сказала.
Ой вистрілив пан Каньовський
— Бондарівна впала...
«Ой ідіте до Бондаря, дайте
батьку знати:
Нехай іде свою доньку на смерть
наряджати!»

Ой посунув пан Каньовський по
столу таляри:
«Оце ж тобі, старий Бондар, за
личко рум'яне!
Ой на ж тобі, старий Бондар,
таляриків бочку, —
Оце тобі, старий Бондар, за
хорошу дочку!»
Ударився старий Бондар в стіну
головою:
«Бондарівно, моя донько, пропав
я з тобою!»
Ой поклали Бондарівну на тесову
лавку,
Поки звелів пан Каньовський
викопати ямку.
Лежить, лежить Бондарівна день
та ще й годину,
Поки звелів пан Каньовський
зробить домовину.
Ударили в усі дзвони, музики
заграли,
А вже ж дівку Бондарівну навіки
сховали!